

Seta ry:n toimintaohje vapaaehtoisen rikostaustan selvittämiseksi

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä

1.5.2014 tuli voimaan laki (148/2014) lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä. Lapsilla tarkoitetaan tässä yhteydessä alle 18-vuotiaita. Lain voimaantulon jälkeen vapaaehtoistoimintaa järjestävillä tahoilla, kuten yhdistyksillä, on ollut mahdollisuus tarkistaa vapaaehtoisten rikostausta tietyin edellytyksin. Tämän lain tarkoituksena on suojella alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja siten edistää ja turvata alaikäisten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä turvata lapsen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Lailla suojataan lapsia seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja riistolta, kuten myös muulta vakavalta väkivaltarikollisuudelta ja houkuttelulta huumeiden käyttöön.

Vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen on yksi lasten turvallisuutta varmistava toimenpide. Sillä Seta pyrkii estämään sellaisten henkilöiden toimiminen lasten parissa vapaaehtoisena, jotka ovat aiemmin syyllistyneet lasten turvallisuutta vaarantaviin seksuaali-, väkivalta- ja huumausainerikoksiin. Alaikäisten turvallisuutta ja koskemattomuutta kuitenkin edistetään parhaiten toimintatapoja kehittämällä.

Tämä Setan ohjeistus täydentää nuoriso-, liikunta- ja sosiaali- ja terveysalan kattojärjestöjen Allianssin, Valon ja SOSTE:n sekä kulttuurialan toimijoita edustavan Taiteen edistämiskeskuksen Taiken yhteistä, järjestöille tarkoitettua toimintaohjetta. Ohjetta ovat lisäksi kommentoineet monet käytännön työtä tekevät järjestöt sekä oikeusministeriö ja Oikeusrekisterikeskus.

Kattojärjestöjen toimintaohje vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä:

<https://www.seuraohjelma.fi/seuranhallinto/seuratoimijat/vapaaehtoiset/getfile.php?file=308>

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014):

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140148>

Seta ry:n hallitus on kokouksessaan 5.3.2022 hyväksynyt toimintaohjeen järjestön käyttöön.

1. Seta ry:n vapaaehtoiset

Seta ry:n vapaaehtoistehtävät, joihin lakia lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä sovelletaan:

- Verkkonuorisotalo Loisteen vapaaehtoiset ohjaajat

Nämä vapaaehtoistehtävät pitävät sisällään:

- säännöllisesti ja olennaisesti alaikäisen ohjausta ja muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa ja
- henkilökohtaista vuorovaikutusta alaikäisen kanssa ja
- tehtävän hoitamista yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida turvata siitä huolimatta, että toiminnan järjestäjällä on käytössä toimintaa koskeva ohje tai tietty menettelytapa, jolla pyritään turvaamaan lasten henkilökohtainen koskemattomuus.
- Toiminnan järjestäjä voi selvittää lain mukaan tällaisten tehtävien kohdalla vapaaehtoisen rikostaustan.

1.1. Tehtävänkuvaukset

Verkkonuorisotalo Loisteen vapaaehtoiset ohjaajat

Verkkonuorisotalo Loisteen vapaaehtoiset toimivat pääsääntöisesti yhdessä toisen vapaaehtoisen ja/tai verkkonuorisotalon nuorisotyöntekijän kanssa, mutta on myös toimintamuotoja, joissa vapaaehtoinen toimii yksin nuoria verkossa ohjaten (esim. yksityisviestit). Verkkoympäristössäkään lapsille ja nuorille tulee luoda edellytykset mahdollisimman turvalliseen toimintaympäristöön. Lisäksi tulee huomioida, että Loisteen kohderyhmää ovat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat sateenkaarinuoret, jotka ovat jo valmiiksi muita nuoria haavoituvammassa asemassa.

Kaikilta verkkonuorisotalolla toimivilta vapaaehtoisilta edellytetään rikostaustaote, sillä Loisteen toiminta on kohdennettu 13-20-vuotiaille.

1.2. Vapaaehtoisrekrytinnin prosessit

Haku vapaaehtoiseksi avataan pääsääntöisesti pari kertaa vuodessa, kerran keväällä ja kerran syksyllä. Vapaaehtoisilta ohjaajilta edellytetään täysi-ikäisyyttä ja suomen kielen osaamista. Lisäksi vapaaehtoisilla ohjaajilla tulee olla hyvä itsetuntemus sekä kyky ja halu ymmärtää toisia ihmisiä. Vapaaehtoiseksi hakevat henkilöt haastatellaan ennen lopullista valintaansa. Ennen vapaaehtoistyönsä aloittamista kaikki vapaaehtoistehtävissä toimivat henkilöt koulutetaan tehtäviinsä.

Vapaaehtoistoiminta on omasta halusta lähtevää toimintaa. Vapaaehtoistoiminta on palkatonta, osallistujien ehdoin tapahtuvaa toimintaa sukupuoleltaan sekä seksuaaliselta suuntautumiseltaan moninaisten ihmisten hyväksi.

2. Alaikäisten turvallisuutta edistävät toimintatavat

Verkkonuorisotalo Loiste

Verkkonuorisotalo Loisteessa nuorten turvallisuutta lisätään seuraavilla ennaltaehkäisevillä keinoilla:

- Verkkonuorisotalo Loisteen toiminta on kohdennettu 13-20-vuotiaille nuorille, mutta käyttäjien ikää ei pystytä todentamaan korkean anonymiteetin vuoksi. Anonymiteetti takaa yksityisyyden suojan sitä haluaville käyttäjille Discord -alustalla.
- Loiste on avoinna ainoastaan Setan nuorisotyöntekijän, yhteistyökumppaneiden ja/tai vapaaehtoisten ohjaajien paikalla ollessa.
- Ennen Loisteen Discord-serverille sisäänpääsyä jokaisen käyttäjän on vahvistettava tilinsä omalla puhelinnumerolla. Discordin kaksitasoisessa todennuksessa puhelinnumerot eivät tallennu mihinkään jatkokäyttöä varten. Puhelinnumerolla kirjautuminen vaikeuttaa alustalla häiriköintiä (esim. trollihyökkäykset).
- Serverille liityttäessä jokaisen käyttäjän tulee myös hyväksyä turvallisemman tilan ohjeistus sekä kuitata verkkonuorisotalon säännöt saadakseen osallistujaroolin sekä kommunikointimahdollisuuden muiden käyttäjien kanssa. Serverin roolit antaa ylläpitäjä, verkkonuorisotalon nuorisotyöntekijä.
- Toistuvasti sääntöjä rikkoessa osallistujalta voidaan välittömästi poistaa rooli, jolloin hän ei enää voi osallistua keskusteluun. Vahvempina jatkotoimenpiteinä verkkonuorisotalolla on tarvittaessa käytössä myös jäähy, erottaminen ja porttikielto -toiminnot.
- Vapaaehtoiset ohjaajat perehdytetään ja koulutetaan tehtäväänsä. Alkukoulutuksessa käydään läpi vapaaehtoisena toimimisen ja nuorten ohjaamisen periaatteita sekä Discordin teknistä koulutusta. Lisäkoulutusta järjestetään tarvittaessa.
- Verkkonuorisotalon toiminta järjestetään niin, ettei kenenkään vapaaehtoisen tarvitse toimia yksin. Vapaaehtoisilla on tehtävissään tukena verkkonuorisotalon nuorisotyöntekijä. Lisäksi vapaaehtoisilla on tarvittaessa mahdollisuus ottaa yhteys muuhun toiminnasta vastaavaan tahoon nuorisotyöntekijän ollessa tavoittamattomissa.
- Kaikilta Loisteessa toimivilta vapaaehtoisilta ohjaajilta tarkastetaan rikostaustaote.
- Vapaaehtoiset ohjaavat käyttävät itsestään tunnistettavaa ohjaaja -nimimerkkiä Loisteen Discord -serverillä. Nuorilla on oikeus tietää, kenen aikuisen kanssa verkkonuorisotalossa keskustelevat.
- Verkkonuorisotalo Loisteen toiminta on sateenkaarinuoria voimauttavaa, heidän toimintakykyään vahvistavaa ja yhteisöllisyyden tunnetta lisäävää. Loisteessa toimivat ohjaajat vahvistavat omalla toiminnallaan avointa ja turvallista keskustelukulttuuria,

jolloin nuoret myös uskaltavat tuoda esiin, mikäli he ovat kohdanneet häirintää, epäasiallista kohtelua, hyväksikäyttöä tai ahdistelua toisten nuorten tai aikuisten taholta.

- Loisteen säännöt sekä turvallisemman tilan ohjeet on laadittu yhteistyössä nuorten kanssa ja niitä tullaan päivittämään tarvittaessa tarkoitustaan vastaavaksi.
- Verkkonuorisotalo Loisteen nuoret ovat vahvasti mukana toiminnan suunnittelussa (ml. verkkonuorisotalotoimikunta). Tällä tavoin vahvistetaan häirintää ehkäisevää ilmapiiriä ja lisätään nuorten omistajuutta verkkonuorisotalon toimintaan sekä päätöksentekoon.

3. Puuttuminen häirintätilanteissa

Verkkonuorisotalo Loiste

Häirintätilanteen sattuessa nuoria ohjeistetaan ottamaan yhteyttä verkkonuorisotalo Loisteen ylläpitäjään. Nuoria ohjeistetaan ottamaan kuvakaappaus tai joku muu tallenne tilanteesta ja liittämään sen osaksi yhteydenottoa, mikäli se on mahdollista. Ylläpitäjän yhteystiedot ovat saatavilla mm. #yhteystiedot -kanavalla Discordissa.

Vastuu asian eteenpäin hoitamisesta on yksin aikuisilla, ei nuorilla.

Setassa toimii kaksi koulutettua häirintäyhdyshenkilöä. Häirintäyhdyshenkilötoiminnan ensisijainen tavoite on haitallisen toiminnan lopettaminen ja haitallisen toiminnan kohteeksi joutuneen tukeminen. Häirintäyhdyshenkilöiltä saa apua silloin kun on kohdannut häirintää, ahdistelua, kiusaamista, syrjintää tai muuta epäasiallista kohtelua Setan piirissä. Häirintäyhdyshenkilöön voi olla yhteydessä myös, jos on todistanut häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, mutta ei ole ollut itse sen kohteena. Yhteydenotot ovat täysin luottamuksellisia, ja häirintäyhdyshenkilöillä on vaitiolovelvollisuus. Häirintäyhdyshenkilöihin saa yhteyden sähköpostitse hairintayhdyshenkilo@seta.fi.

4. Rikostaustan selvittäminen käytännössä

Vastuu rikostaustan selvittämisestä ja turvallisen toimintaympäristön varmistamisesta lapsille ja nuorille on aina toiminnan järjestäjällä eli tässä tapauksessa Seta ry:llä.

Rikosrekisteriotteen antaminen edellyttää, että vapaaehtoinen on antanut otteen hakemiseen etukäteen kirjallisen suostumuksen. Suostumus pyydetään koulutukseen osallistuvilta henkilöiltä ennen vapaaehtoistehtävien aloittamista. Mikäli henkilö ei anna suostumustaan rikosrekisterin tarkistamiseen, hän ei voi toimia Seta ry:n vapaaehtoistehtävissä alle 18-vuotiaiden parissa.

4.1. Rikostaustaotteen tilaaminen

Kun vapaaehtoiselta on saatu allekirjoitettu suostumus, toiminnan järjestäjä (Seta) huolehtii rikostaustaotteen tilaamisesta Oikeusrekisterikeskuksesta. Otteen pyytäminen maksaa 12 euroa, ja lasku lähetetään suoraan vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle. Hakemuksen käsittelyaika Oikeusrekisterikeskuksessa on seitsemän työpäivää.

Vapaaehtoisella voi myös olla hallussaan esimerkiksi työsuhdetta varten tai opintoihin kuuluvaa työharjoittelua varten tilattu rikosrekisteriotte, jota hän voi hyödyntää vapaaehtoistehtäviin hakiessaan. Jos kaikki otteen pyytämiseksi asetetut edellytykset täyttyvät, toiminnan järjestäjä voi pyytää nähtäväksi otteen, jonka vapaaehtoinen on pyytänyt aiemmin muuta tarkoitusta varten Oikeusrekisterikeskukselta. Ote on voimassa kuusi kuukautta antopäivästä lukien.

4.2. Rikostaustaotteen käsittely

Oikeusrekisterikeskus merkitsee rikosrekisteriotteelle tiedot seuraavista rikoksista:

- Sukupuolisiveellisyttä loukkaava teko (pornografiarikos)
- Seksuaalirikos
- Henkirikos (tappo, murha, surma)
- Ihmiskauppa tai törkeä ihmiskauppa
- Törkeä pahoinpitely
- Törkeä ryöstö
- Huumausainerikos

Otteelle ei merkitä tietoja muista rikoksista kuin edellä mainituista. Vapaaehtoisia rekrytoidessa on aina otettava huomioon lasten ja nuorten koskemattomuuden ja turvallisuuden varmistaminen.

Mikäli otteessa on merkintä määritellyistä rikoksista, henkilö ei voi toimia vapaaehtoisena alaikäisten parissa Seta ry:ssä.

4.3. Rikosrekisterinotteen tarkistaminen ja asianmukainen hävittäminen

Oikeusrekisterikeskus lähettää otteen suoraan vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle. Otteen vastaanottaa ja tarkistaa toiminnan järjestäjän puolesta Setan pääsihteeri, talous- ja hallintopäällikkö tai vapaaehtoistoiminnasta vastaava työntekijä. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjä huolehtii sitten, että otteesta tehdään merkintä toiminnan järjestäjän arkistoon.

Tämän jälkeen Seta lähettää otteen takaisin asianomaiselle vapaaehtoiselle. Rikostaustaote luovutetaan kyseiselle vapaaehtoiselle kuukauden sisällä tarkastamisesta postitse tai henkilökohtaisesti, mutta ei kuitenkaan sähköpostin välityksellä. Mikäli vapaaehtoinen ei halua otetta itselleen, se hävitetään silppuamalla Setan toimistolla.

Lisätiedot

Kerttu Tarjamo
valtakunnallisen Setan pääsihteeri
p. +358 50 309 8108
paasihteeri@seta.fi / kerttu.tarjamo@seta.fi

Liitteet vapaaehtoisille

Suostumuslomake ([Oikeusrekisterikeskus](#), [Rikosrekisteriotihakemus](#))

Vaitiolositoumus

Vapaaehtoissopimus